
Rozhovor

„Reprezentace je narativ, nikoliv fakt.“¹

Lisa Disch

University of Michigan

ldisch@umich.edu

Kristina Broučková

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

kristina.brouckova@ff.cuni.cz

Jan Bíba

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

jan.biba@ff.cuni.cz

Kristina Broučková (K.B.): *Na poli teorií politické reprezentace proběhl v nedávné době tzv. konstruktivistický obrat. Vy sama jste k tomuto obratu významně přispěla vlastním výzkumem a ve své poslední knize jste představila koncepci reprezentace jako mobilizace.² Můžete vysvětlit, jak přistupujete ke konstruktivismu?*

1 Lisa Disch je americká politická teoretička v současnosti působící na University of Michigan ve Spojených státech amerických. Zabývá se soudobým politickým myšlením, v jehož rámci se zaměřuje zejména na feministickou teorii, politickou ekologii a teorie demokracie. Je autorkou řady článků publikovaných v předních odborných časopisech a několika monografií, např. *Hannah Arendt and the Limits of Philosophy* (Ithaca, NY, Cornell University Press 1994) a *The Tyranny of the Two Party System* (New York, Columbia University 2002). Jako spolueditorka se podílela na přípravě publikace *The Constructivist Turn in Political Representation* (Edinburgh, Edinburgh University Press 2019) a nejnověji svůj zájem o politickou reprezentaci promítla do monografie *Making Constituencies: Representation as Mobilization* (Chicago, University of Chicago Press 2021). Rozhovor se uskutečnil 22. listopadu 2024 při příležitosti konference „Rethinking Representation, 5th Ideas in Politics“. Tato práce vznikla v rámci projektu NPO „Národního institutu pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik“, č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií – Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES). Translation © Kristina Broučková. Pozn. red.

2 Disch, L., *Making Constituencies: Representation as Mobilization*. Chicago, Chicago University Press 2021.

vistické dimenzi reprezentace a co to znamená konceptualizovat reprezentaci jako mobilizaci?

Lisa Disch (L.D.): Impulsem pro můj výzkum byl posun, k němuž došlo v rámci studia politické reprezentace. Dřívější průzkumy veřejného mínění odhalily, že lidé toho o politice příliš nevědí. Z toho političtí vědci, kteří tyto průzkumy prováděli, vyvodili závěr, že demokratická reprezentace je podvod, protože zde není nic, co by se dalo reprezentovat – žádné názory, žádné preference. Novější výzkum ovšem ukázal, že je to jinak. Lidé zcela zjevně nedovedou psát o svých názorech a postojích k aktuálnímu dění odborné stati. Mohou však volit. A mohou volit informovaně. Řídí se při tom doporučením osobností, které respektují. Může jít o osobnosti, které se objevují v médiích, jež pravidelně sledují, nebo o představitele, kteří patří k politické straně, již podporují a s níž se identifikují. Tento popis podle mě vystihuje volební chování a politiku velmi dobře. Mění však dosavadní pohled na reprezentaci. Dosud totiž platil model, podle něhož by mé názory a preference měly vycházet ze mě samotné; měly by být mé vlastní a neměla bych je „opisovat“ od nikoho jiného. Když si ale utváříme své názory a preference, ve skutečnosti při tom „opisujeme“ od ostatních stejně jako v jakýchkoliv jiných situacích. Poznání, že informace o politice zpracováváme tímto způsobem, mě přimělo začít přemýšlet o reprezentaci jinak. Nechtěla jsem se na opisování dívat jako na něco špatného, jako na podvádění, kvůli němuž by reprezentativní demokracie měla stát na chatrných základech. Mobilizační koncepce reprezentace v podstatě říká, že náš obraz o reprezentaci je třeba obrátit vzhůru nohama, abychom viděli, že reprezentace nevychází z dopředu zformovaných voličských preferencí. Vychází z témat a priorit, které nastavují politici a které pomáhají formovat vlivné osobnosti.

K.B.: *Není pochyb o tom, že konstruktivistický obrat přinesl do politické a demokratické teorie řadu nových podnětů; přiměl nás znovu promýšlet různé formy reprezentace, a rozvinul tak novým způsobem naši představivost při řešení otázek, jak může reprezentace vypadat a jaké aktéry může zahrnovat. Konstruktivistický přístup s sebou však nese i jistá rizika. Někteří političtí teoretici upozorňují na to, že kreativní dispozice reprezentace, tedy způsob, jakým reprezentanti utváří nebo pomáhají utvářet reprezentované, může činit reprezentaci náchylnou k manipulaci a elitářství. Nadia Urbinatová například identifikovala takový demokratický deficit v konceptu reprezentativního claimu Michaela Sawarda.³ Konstruktivismus tedy čelí i vnitřní kritice pramenící z obavy ze ztráty*

3 Urbinati, N., Representative Constructivism's Conundrum. In: Disch, L. – Sande, M. van de – Urbinati, N. (eds.), *The Constructivist Turn in Political Representation*. Edinburgh, Edinburgh University Press 2019; Saward, M., *The Representative Claim*. Oxford, Oxford University Press 2010.

normativních a demokratických kritérií reprezentace. Vy jste ovšem rozporovala obavy z manipulace, jež by se na první pohled – zejména vzhledem k nástrahám digitální éry – mohly jevit jako oprávněné. Jak jste ve svém výzkumu uchočila téma manipulace?

L.D.: Toto je opravdu důležitá otázka, neboť v politickém projevu dnes vidáme různé formy klamu častěji, než jsme byli zvyklí. Nejsme zvyklí na obrazy přesvědčivě napodobující politika říkajícího věci, které daný politik ve skutečnosti nikdy neřekl. Takto sofistikovaný klam posouvá na úplně novou úroveň představu o tom, že se úsudky občanů zakládají na nepravdách. To je ovšem extrémní případ. Důležité je ale podle mého názoru především to, že nemáme k dispozici jasnou definici manipulace. Myslím si totiž, že různí lidé si pod manipulací představují různé věci. Šíření nepravd a simulací projevů, které se tváří jako skutečné, by určitě spadalo do mé definice manipulace. Často se také hovoří o dezinformacích. V souvislosti s dezinformacemi mi připadá, že těm, co za nimi stojí, přisuzujeme příliš velkou moc. Předpokládáme totiž, že politické výroky mají vždy přesně takovou odezvu, jakou si od nich jejich autoři slibovali, že si je lidé interpretují tak, jak plánovali, a že mají dopad, jaký očekávali. Veřejný prostor je však plný informací a konkurenčních výroků a lidé si je vykládají různými způsoby: buď podle svých vlastních priorit, nebo třeba na základě své stranické příslušnosti. Nemyslím si, že naše obavy z manipulace vyřešíme tím, že vypracujeme její lepší definici, protože právě manipulace bude vždy jedním z těch pojmů, jejichž vymezení bude velice náročné. Podle mě bychom si měli spíše vyjasnit, jaké formy manipulace pro nás představují hrozbu. Někteří autoři ztotožňují manipulaci s vměšováním. Jakýkoliv zásah do volebních práv jednotlivců by mě velmi znepokojil. Nazvala bych to však spíše vměšováním, nikoliv manipulací.

Jan Bíba (J.B.): *V konstruktivistickém pojetí reprezentace je povaha problému manipulace patrná v nerovnováze mezi reprezentanty a reprezentovanými. Když jsem četl knihu Roberta Goodina, Manipulatory Politics, na niž odkazujete, měl jsem dojem, že Goodin hrozbu manipulace někdy podceňuje. Vezměme si třeba lhaní jako příklad formy manipulace.⁴ Goodin by řekl, že lhaní není efektivní forma manipulace, neboť jakmile je lež odhalena, nemá cenu se o ní dál bavit. Spojené státy však mají nyní prezidenta, který sice prohrál předchozí volby v roce 2020, ale stále se mu daří udržovat naživu lež o ukradeném volebním vítězství. A vypadá to, že spousta lidí tomu věří. Zdá se mi tedy, že se nacházíme v momentě, kdy přestávají platit zjevné pravdy.*

4 Goodin, R. E., *Manipulatory Politics*. New Haven, CT, Yale University Press 1980.

V této situaci ovšem současně kritizujete některá z východisek tzv. debaty o kompetencích. V této debatě se objevuje názor, že lidé nejsou dostatečně kompetentní na to, aby mohli rozhodovat o politických otázkách. S tím souvisí i vaše kritika přístupu k reprezentaci, který označujete za „pedagogický“. Podle tohoto přístupu je reprezentant vlastně takovým učitelem, jenž vzdělává reprezentované tím, že je „poučuje“ o jejich zájmech. Možná už jste tuto otázku v jistém smyslu zodpověděla, ale je podle vás možné vyvarovat se v reprezentaci pedagogického přístupu? Není to vzhledem k přítomnosti mocenské nerovnováhy – kterou sice může dobrý reprezentant dobře využít, např. k emancipaci občanů, ale také nemusí – v zásadě součástí konstruktivistického přístupu?

L.D.: Co se týká „velké lži“, tedy tvrzení, že volby byly ukradeny, nedomnívám se, že tomu lidé věří proto, že by je o tom někdo musel přesvědčovat nebo jim poskytovat nějaké důkazy. Věří tomu proto, že se identifikují s Donaldem Trumpem a podporují ho, a tak cítí potřebu odkývat vše, co říká. V takové situaci všechny důkazy ztrácí význam a ocitáme se v afektivní sféře. Mám řadu kolegů, kteří si dokonce myslí, že veškeré debaty o deliberaci, pravdě a o způsobech, jak si mohou různé výroky konkurovat nebo se vzájemně korigovat, nemají smysl, protože lidé se zkrátka řídí tím, jaký mají z kandidáta pocit a jaký pocit v nich kandidát vyvolává ohledně jejich vlastního života. Nejde tedy o deliberaci, ale o to získat si určitý elektorát. Nejsem si jistá, zda se manipulace může stát klíčem k pochopení toho, co se odehrává v afektivní sféře. Je totiž obtížné pracovat s pojmem manipulace, pokud předpokládáme, že zde není nic, co může být uvedeno na pravou míru. Ale možná ne. Možná to, k čemu dochází v afektivní sféře, je skutečně manipulace. Sama nemám zcela jasno v tom, jak na to nahlížet.

Co se týče pedagogického přístupu, pak souhlasím, že reprezentovat znamená v tom nejlepším možném případě pomáhat lidem pochopit, co se kolem nich odehrává a jak to mohou sami ovlivnit. Nechci říkat, jak mají „využít svou moc“, protože si myslím, že spousta věcí dnes v naší moci není. Stále však máme možnosti, z nichž můžeme vybírat, a dobrá reprezentace znamená umožňovat výběr z reálných možností; ne z falešných, díky nimž se lidé sice budou cítit dobře, ale zvolit si ve skutečnosti nemohou, protože nemají na výběr z uskutečnitelných alternativ. Takže jistý pedagogický prvek je důležitou součástí reprezentace a někteří reprezentanti jsou mu otevření. Jiní jsou mu otevření méně, neboť se jim nezamlouvá, když jejich vize naráží na omezené zdroje a hranice vytyčené rozhodnutími jejich předchůdců. Existují tedy různé formy realistické komunikace a někteří politici umějí lidi „vzdělávat“ i bez toho, že by jejich výroky zněly pedagogicky. Úzce s tím souvisí šikovní práce s médii, pro kterou jsem všemi deseti.

K.B.: *Ráda bych vám položila otázku týkající se jedné specifické hrozby, před níž varujete a jež je nejčastěji označována jako tzv. „třídění“. Můžete vysvětlit, co tím máte na mysli? Jaké jsou rysy „třídění“ a jaký má vliv na reprezentaci a demokracii?*

L.D.: O „třídění“ se ve Spojených státech mluví přibližně už takových dvacet let. Stručně řečeno si pod ním můžeme představit situaci, v níž proti sobě stojí červená a modrá Amerika. V takto rozdělené zemi se z politiky stává konflikt s nulovým součtem. To znamená, že i když bych třeba s některými názory oponentů souhlasila, stejně nesmím dopustit, aby vyhráli. Jako Republikánka bych tedy za žádnou cenu nepodpořila jakýkoliv návrh Demokratů, a naopak. To je ovšem vysoce kontraproduktivní, má-li v politice jít o řešení problémů.

V jistém smyslu je „třídění“ nyní jasně viditelný fenomén. Demokratická i Republikánská strana jsou ideologicky homogennější, než byly v polovině dvacátého století. Obě strany měly v té době ve svých řadách více umírněných členů, a tak se ideologicky více překrývaly. Naproti tomu jejich nynější ideologická purifikace přizívá představu o přítomnosti konfliktu s nulovým součtem. Takže ano, tento fenomén dnes můžeme skutečně pozorovat. Existují však dvě různé interpretace, s jejichž pomocí se lidé snaží vysvětlit, odkud se vzal. Interpretace, kterou hájí teoretici zabývající se sociálními identitami, tvrdí, že jde o inherentní tribalismus a že si lidé takto budují pocit sounáležitosti. Svě místo ve světě si hledají pomocí toho, že se semknou proti nepříteli. Začnou proto zveličovat rozdíly mezi sebou a nepřítelem, stejně jako podobnost se členy vlastní skupiny. Jiný způsob, jenž „třídění“ vysvětluje, jej představuje jako komunikační zpětnovazební smyčku, v níž nám politické elity překládají obraz konfliktu s nulovým součtem, a snaží se nás tak dostat na svou stranu. Nechtějí, abychom si mysleli, že by dvě soupeřící strany mohly mít cokoliv společného. Jde jim o to, abychom se bez výhrad přiklonili jen k jedné z nich. Svými výroky se snaží především posilovat dojem, že jde o všechno. Ve Spojených státech tomu navíc nahrává způsob výběru kandidátů. V primárkách kandidáti často zaujímají ideologicky velmi vyhraněné pozice, aby si zajistili nominaci své strany. Reakce voličů na tyto výroky je zásadní, neboť může ještě posílit dojem o přítomnosti konfliktu s nulovým součtem.

Ve zkratce tedy můžeme „třídění“ vysvětlit buď jako vrozenou lidskou predispozici, nebo jako něco, co produkuje volební systém a co obzvláště umocňuje systém dvou stran. Akademici, politici a osobnosti pomáhající utvářet veřejné mínění by měli zvážít, jak s „tříděním“ naložit. Budeme jej fetišizovat jako neodbouratelnou součást lidské psychologie? Nebo uvážíme možnost, že „třídění“ je ve skutečnosti odrazem; že jde o odraz volební nabídky, v níž

proti sobě stojí dva kandidáti, kteří se prezentují – a navzájem se i vnímají – jako naprosté protiklady. Obzvláště vyhrcoené je to v případech, kdy se obě strany snaží voliče přesvědčit, že život demokracie visí na vlásku a o jejím přežití se rozhodne u volebních uren.

Pokud se na to vše ale podíváme s jistým odstupem, můžeme „třídění“ chápat jako výraz reprezentace, a ne jako něco, co jsou politici povinni reprezentovat. Je to příběh, který si vyprávíme – ať už vychází z úst akademiků, politiků, nebo odborníků –, a tím mu dáváme význam. Reprezentace je narativ, nikoliv fakt. Nepopírám tedy, že je zde nějaký pozorovatelný empirický fenomén, ale znepokojuje mě, jak o něm mluvíme. Na Obamově projevu na sjezdu Demokratické strany v roce 2004 bylo působivé mimo jiné to, že právě proti tomuto narativu bojoval. Řekl: Tak to není. Amerika je fialová. Podívejte se dobře na volební mapu a uvidíte, že se rozpixeluje do fialova. Spatříte na ní spoustu ohnisek ideologické diverzity.

K.B.: *Zmínila jste volební systém, zastavme se tedy krátce u tématu voleb. Řada teoretiků v současné době zpochybňuje schopnost voleb zajistit občanům reprezentaci. Proto se na scéně objevují některé (staro)nové návrhy. Vedou se debaty o ne-elektorální reprezentaci a vyskytují se pokusy o nahrazení, nebo alespoň doplnění, voleb jinými technikami výběru reprezentantů, například losováním. Mnozí teoretici ovšem nadále považují volby za neoddělitelnou součást demokracie. Jaký je váš pohled na roli voleb v reprezentativní demokracii?*

L.D.: *Přála bych si, abychom se v nich projevovali lépe. Bohužel mi připadá, že v nás probouzí naopak to nejhorší. Přesto volby považují za nejdostupnější a nejméně nákladný způsob, jakým mohou lidé zakusit pocit sounáležitosti s politickou komunitou a vnímat svou vlastní roli v ní jako smysluplnou – navzdory tomu, že je jinak vzhledem k velikosti elektorátu v masových demokraciích oslabena.*

K.B.: *Ráda bych ještě na chvíli zůstala u tématu voleb a volebních systémů. Řada lidí chápe konflikt jako integrální součást demokracie. Spojené státy se ovšem zdají být rozdělené tak, jako nikdy dříve, a vypadá to, že jejich občané se ve svých pozicích opevňují čím dál urputněji. Spojené státy mají také dlouhou tradici systému dvou stran a téměř ve všech volbách na svém území uplatňují většinový volební systém „prvního v cíli“. Nově se však objevují iniciativy, které prosazují systém preferenčního hlasování, ve kterém by lidé nebyli nuceni vybrat si vždy jen jednoho kandidáta. Tato volební metoda se již v některých volbách v USA prosadila. Vy sama jste se snažila o ní veřejnost více informovat. Jak moc podle vás záleží na výběru konkrétního volebního systému?*

L.D.: Především si myslím, že volební systém nikdy nevyřeší tolik, kolik si od něj slibujeme. Na systému preferenčního hlasování je ovšem lákavé to, že lidem umožňuje hlasovat pro kandidáta, který je nejbližší jejich preferencím, a to bez ohledu na to, jak nízké jsou jeho šance na vítězství. I když takový kandidát nezíská většinu, nebo dokonce skončí po prvním kole sčítání hlasů poslední, hlasy určené původně pro něj se započítají kandidátovi na druhém místě, pokud většinu nezískal nikdo jiný. Stranám s většinou by totiž prospělo, kdyby si uvědomily, že jsou pro lidi často až druhou volbou, a to zejména na národní úrovni. Systém preferenčního hlasování by byl podle mě obzvláště užitečný například v primárkách, protože ty už z principu vyžadují, abychom roztrídili kandidáty, kteří jsou sice všichni buď Demokraté, nebo Republikáni, ale zároveň jsou to Demokraté a Republikáni různého střihu. Systém preferenčního hlasování by stranám poskytl cenné informace o charakteru jejich elektorátu. Tyto informace se velkým stranám s tzv. širokým záběrem, které dominují ve Spojených státech, jen těžko získávají. Ve Spojených státech neexistuje proporční systém s velkým množstvím stran. Chápu, že i proporční systémy mají své problémy, ale systém dvou stran se mi zdá být mimořádně nereprezentativní. V jeho rámci je těžké vyznat se v tom, o co ve volbách vlastně jde, protože je to takový jeden velký guláš, ve kterém je smíchaná spousta věcí.

V této souvislosti bych ráda upozornila ještě na jednu zajímavou možnost. Přestože systém preferenčního hlasování dovede odhalit přítomnost ideologické diverzity, je i on metodou zaměřenou na kandidáty. Existuje však také technika pocházející z 19. století, která je zaměřená na strany – říká se jí elektorální fúze. Fúze spočívá v tom, že kandidát kandiduje na kandidátkách dvou stran, přičemž jedna z nich může být majoritní strana, zatímco druhá minoritní nebo alternativní strana. Volič si tak může vybrat, zda bude pro kandidáta hlasovat prostřednictvím kandidátky majoritní strany, nebo naopak strany alternativní, což mu umožňuje vyjádřit své ideologické přesvědčení konkrétněji. V 19. století byla elektorální fúze běžná. Před občanskou válkou se díky ní podařilo vybudovat voličskou základnu hnutí za zrušení otroctví. Poté, co skončilo období Rekonstrukce, fúzovali Republikáni v Severní Karolíně s Populisty, aby navrátili volební právo mužům, kteří jej sice po zrušení otroctví získali, ale následně jim bylo odebráno vzhledem k odporu, jenž se vůči tomu vzedmul.

Právě takový příběh je inspirativní ukázkou toho, jak mohou strany do demokratického systému vnášet zdravé prvky, pokud se jim daří organizovat lidi do neočekávaných koalic s dlouhodobým potenciálem. Nemyslím si však, že by o to samé šlo kandidátům. Kandidáti vždy propagují především sami sebe, nejde jim primárně o hnutí, které by je přesahovalo a mělo potenciál dlouhodobě přetrvat. Americký politický systém by tedy mohla pomoci

ozdravit strana schopná lidi takto organizovat a také to, kdyby v něm dokázaly přežít alternativní politické strany; což dnes není možné, ale v 19. století to šlo. Vztáhneme-li to opět k „poučování“, tak právě fúze může být jednou z cest ke zlepšení politické komunikace s lidmi.

J.B.: Nyní bych vám chtěl položit dvě otázky, které až tak nesouvisí se samotnou demokracií, ale spíše s povahou politické teorie a s tím, co to znamená se politické teorii věnovat. Svůj přístup k politické teorii vy sama definujete jako realistický. Když se ovšem podíváme na teoretiky demokracie, kteří sami sebe označili za realisty,⁵ vidíme, že jejich realismus vycházel z víry, že pracují s podloženými fakty. Z těchto faktů vyvodili, že být realistickým demokratem nakonec znamená chtít spíše méně než více demokracie. Mohla byste tedy vysvětlit, jak chápete sebe samu jako realistku a co podle vás obnáší být realistkou?

L.D: Tohle není realistická škola, k níž bych se hlásila. Toto pojetí realistické školy se zakládá na pesimismu vydávajícím se za realismus. Tento pesimismus vzešel ze starších výzkumů politického chování, které zpochybňovaly kompetence voličů. Já se naopak považuji za realistku v tom smyslu, že za chováním jednotlivců hledám institucionální a jiné strukturální determinanty. Snažím se zjistit, proč lidé jednají tak, jak jednají, ale jejich jednání chápu jako reakci v kontextu možností, z nichž si vybírají. Představme si to na příkladu každodenního života ve městě. Má-li město dobře fungující systém hromadné a alternativní dopravy, pak bude méně lidí využívat k přepravě auto. V opačném případě budou lidé na auto odkázáni, protože nebudou mít na výběr. A v takovém případě se budete potýkat s množstvím vystresovaných lidí, kteří si budou stěžovat na zácpy a způsobovat dopravní nehody, při nichž srazí někdy chodce, jindy zvíře. Nic z toho není žádoucí. Nemá to však nic do činění s jejich úmysly. Souvisí to výhradně s infrastrukturou, kterou mají k dispozici.

Politické chování, jehož jsme v dnešní době svědky, podle mého názoru velmi silně souvisí právě s volební infrastrukturou. Vrátime-li se k naší debatě o „třídění“, tak můj realistický pohled by o něm řekl: „Podívejme se na to, čím nás volební systém a kandidáti vybízejí k tomu, abychom se „třídili“.“ Mě ani tak moc nezajímá, zda je třídění pevně zakódováno v lidském chování. Tento vysoce individualizovaný pesimismus podložený údajnými fakty podle mě není realismus. Realismus je pro mě spíše o holistickém přemýšlení, systémovém přemýšlení, o tom, co determinuje naše chování a rozhodování. Budeme-li o světě přemýšlet tímto způsobem, budeme jej spíše schopni

5 Achen, Ch. H. – Bartels, L. M., *Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton, Princeton University Press 2016.

měnit. Zde je třeba připomenout, že podoba systémů, v nichž žijeme, je výsledkem rozhodování lidí, kteří je utvářeli před námi. A ano, některá z těchto rozhodnutí způsobila, že jsou dnešní systémy hluboce zakořeněné. I my však máme možnost volby a můžeme prosazovat naše vlastní rozhodnutí.

J.B.: Rád bych navázal otázkou týkající se empirického výzkumu. Ve své analytické práci na poli politické teorie totiž k empirickému výzkumu hodně přihlížíte, jste s ním v poměrně úzkém kontaktu. Připadá mi, že v analýzách demokratických teoretiků a teoretiček to není zcela běžné. Jaký je váš pohled na vztah mezi empirickým a teoretickým výzkumem?

L.D.: Přála bych si, aby se mezi těmito dvěma výzkumnými poli rozvíjela užší spolupráce. Mnoha lidem, kteří se v politické vědě věnují empirickému výzkumu, se má kniha nemusí zamlouvat, protože jsem žádný původní empirický výzkum neprováděla. Čerpám z výzkumů, které přede mnou uskutečnili jiní. Nicméně rozumím tomu, že některým lidem právě z tohoto důvodu může má kniha v jistém smyslu připadat jako příklad nevhodného „fušování“. Poštěstilo se mi ji však podrobně konzultovat s empiricky zaměřeným výzkumníkem, Jamesem N. Druckmanem, mým kolegou na University of Minnesota, jehož práce mě výrazně ovlivnila. Vedli jsme spolu rozhovory osobně i přes emaily, a já mu mohla klást otázky, které mě zajímaly. James rozvíjí svůj výzkum především v oblasti politické psychologie, kde se zabývá normativními otázkami. Podílel se na empirickém výzkumu, jehož výsledky poskytly nové základy pro zakotvení reprezentativní demokracie v preferencích voličů – ukázal, že lidé ke svým preferencím nedospívají nijak zvlášť samostatně, ale utvářejí si je spíše v reakcích na výroky politiků. Identifikoval tak rovněž normativní obavy z manipulace, které takováto zjištění vyvolávala jak u empirických výzkumníků, tak u politických teoretiků.

V této souvislosti mě zajímalo, jestli bych dokázala vypracovat takové pojetí reprezentace, které by bylo s to držet krok s nejnovějšími poznatky o tom, jak lidé zpracovávají informace a co je přiměje k identifikaci s určitou skupinou. To bylo to, co mě v mé práci na knize *Making Constituencies* především pohánělo. Často jsem z toho sice byla frustrovaná, a občas jsem dokonce měla pocit, že je to nad moje síly, ale naplňovalo mě, že se mohu věnovat problému masové demokracie namísto rozboru jedné z jeho interpretací.

J.B.: Sama jste se stala reprezentantkou, když jste začala zasedat jako radní v městské radě. Změnily se nějak vaše obecné představy o povaze a problémech reprezentace po získání bezprostřední zkušenosti s rolí reprezentantky?

L.D.: Ano, změnily. Chovám teď mnohem větší respekt k věcem, o nichž jsem si nikdy dříve neuvědomila, že přispívají k dobré reprezentaci. Můj pohled se předtím vždy stáčil výhradně k osobě kandidáta, protože to je obvykle to první, co nás napadne, když přemýšlíme o našich reprezentantech. K realizaci dobré reprezentace je ale zapotřebí mnohem více. Je tam strašná spousta zákulisní práce zaměřené na otázky týkající se veřejného blaha a veřejného zájmu, kterou vykonávají lidé specializovaní na dopravu, územní plánování nebo třeba kanalizaci. Právě na úrovni těchto technických detailů se realizuje politická práce, která má skutečné dopady na každodenní život lidí. Tím myslím práci, která pro lidi vytváří možnosti a dává jim k dispozici občanskou vybavenost. Toto zjištění formovalo můj pohled na povahu veřejného mínění. Dříve jsem si nedovedla představit, nakolik jsou politické názory občanů založeny na empirické zkušenosti a do jaké míry reagují na to, zda si lidé mohou plnit své sny, nebo se naopak cítí omezováni. Až můj mandát skončí, bude mi to líto, protože hodně z toho, co jsem se naučila, změnilo mé chápání politické teorie i toho, co to znamená dělat politiku.

J.B., K.B.: *Mnohokrát děkujeme za rozhovor.*